

Падагульненне і сістэматызацыя вывучанага па тэме “Дзеяслоў”

Урок беларускай мовы у 7 класе з выкарыстаннем элементаў тэхналогіі
блокавай падачы матэрыялу, праектавання

В. У. Фяськоў,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
Яромінскай СШ

НАВУЧАЛЬНАЯ МЭТА: сістэматызаваць і абагульніць атрыманыя веды па тэме “Дзеяслоў”, праверыць ступень засваення вучнямі асноўных пытанняў тэмы, сфарміраваць іх на ўзроўні творчага прымянення, садзейнічаць засваенню новых форм пошуку апрацоўкі і аналізу інфармацыі.

РАЗВІЦЦЁВАЯ МЭТА: развіваць лагічнае мысленне вучняў, патрэбу ў хуткай і дакладнай фармулёўцы, садзейнічаць фарміраванню камунікатыўнай і даследчай кампетэнтнасці, развіццю пошукава-даследчых уменняў і навыкаў вучняў.

ВЫХАВАЎЧАЯ МЭТА: выхоўваць любоў да роднай мовы, спрыяць фарміраванню маральных якасцей вучняў, іх поглядаў і перакананняў, стварыць атмасферу супрацоўніцтва.

Тып урока: урок абагульнення і сістэматызацыі ведаў.

Метады і прыёмы: пошукавы, даследчы, праблемныя пытанні.

Формы работы: праца ў малых групах з абранымі творчымі праектамі.

АБСТАЛЯВАННЕ ЎРОКА: апорныя канспекты, схемы, блокі, эпіграф.

ЭПІГРАФ ДА ЎРОКА:

Дзеяслоў-анёл руху, без якога любая
фраза мёртвая

Шарль Бадлер

1. Арганізацыйны момант урока

Уступнае слова настаўніка:

На мінулым уроку мы завяршылі з вамі вывучэнне адной з самай ужывальнай часціны мовы (пасля назоўніка) – дзеяслова

Дзеяслоў выступае як носьбіт працэсу, руху, разглядаецца як галоўная частіна мовы ў структуры сказа. Менавіта вакол яго групуюцца ўсе іншыя кампаненты выказвання.

Як звычайна, у пачатку ўрока моўная размінка "Народная мудрасць". Я дыктую вам пачатак прыказкі, а вы павінны зрабіць яе лагічны працяг:

- Каб пазнаць чалавека... , трэба з ім з'есці пуд солі.
- Еш суп з грыбамі... , а язык трымай за зубамі.
- Не плюй у калодзеж... , прыйдзеца напіцца.
- Не раскусіш арэх... , зерне не з'ясі.
- Ніколі не адкладвай на заўтра тое... , што можна зрабіць сёння.
- Паміраць збірайся... , а жыта сей.
- Хлеб-соль еш... , а праўду рэж.
- Розуму ў чужую галаву... лапатай не накладзеш.
- Хто языком штурмуе... , не шмат ваюе.

Настаўнік: Як вы думаеце, чаму моўную размінку я пачаў менавіта з гэтых прыказак?

Прыблізныя адказы вучняў: Гэта кароткія выслоўі павучальнага зместу. Прысвечаны яны самай галоўнай і важнай часціне мовы-дзеяслову.

Настаўнік: Дзякуй за правільны адказ.

У прапанаваных сказах адсутнічаюць дзейнікі, таму асноўную сэнсавую нагрузку адыгрываюць дзеясловы-выказнікі.

Слоўнікавая работа "Узаемаправерка"

Настаўнік дыктуе дзеясловы, якія могуць уяўляць складанасць у правапісе і якія з'яўляюцца выключэннем з правіла. Клас падзяляецца на тры каманды (тры рады ў класе). Вучні (прадстаўнікі кожнай каманды) па чарзе пішуць на дошцы прапанаваныя настаўнікам слоўнікавыя словы, перадаюць сваім таварышам крэйду, якая з'яўляецца своеасаблівай эстафетнай палачкай. Пасля напісання слоўнікавага дыктанта капітаны каманд правяраюць работы сваіх сапернікаў. Капітан каманды робіць ацэнку, каменціруюць работы сваіх таварышаў. Калі ўзнікаюць дадатковыя пытанні, прадстаўнікі каманд могуць выказваць свае адносіны да зробленага на дошцы.

Дадатковыя заданні: вызначце і растлумачце, чаму вы аднеслі прапанаваныя дзеясловы да пэўнага тыпу спражэння. Якія з запісаных дзеясловаў з'яўляюцца выключэннем?

Слоўнікавы дыктант

Саромецца, залежаць, наесца, здасца, даследа-ваць, здэкавацца, ненавідзецц, нездаровіцца, недамагаць, ззяць, ажыццяўляць, вярцець, глядзець, няволіць, гнаць, кіпець, непакоіць, расчыніць(дзверы), рашчыніць(цеста), расшчапіць(палена), расчапіць вагоны.

Конкурс”Перакладзі правільна”

Будова канструкцый, у складзе якіх дзеяслоў, у беларускай і рускай мовах каардынальна адрозніваецца. Я прапаную вам традыцыйны конкурс перакладчыкаў.

Шутить над другом –жартаваць з сябра;
Жениться на однокласснице- ажаніцца з аднакласніцай;
Судить по итогам- меркаваць па выніках;
Обращаться по адресу -звярнуцца на адрас;
Ухаживать за девушкой-заляцацца да дзяўчыны;
Ходить за ягодами-хадзіць у ягады;
Заботиться о родителях -клапаціцца пра бацькоў;
Слышать своими ушами-чуць на свае вушы;
Благодарить учителя-дзякаваць настаўніку;
Прощать девушку-дараваць дзяўчыне;
Разжиться деньгами-узбіцца на грошы;
Отречься от земли-выракацца зямлі;
Льстить начальнику -ліслівіць перад начальнікам;
Растопить печку-прапаліць у печы

Настаўнік: дзякуй, вы з урока ва ўрок удасканаліваеце сваю маўленчую культуру.

І вось самы адказны момант нашага ўрока – нашы творчыя справаздачы аб распаўсюджанай часціне мовы -дзеяслове.

Вашы творчыя праекты прадстаўлены ў разнастайных формах: міні-спектакля, прэзентацыі вершаванай казкі, алгарытмаў, апорных канспектаў, творчых вершаваных міні-сачыненняў.

Крытэрыі ацэньвання творчых работ

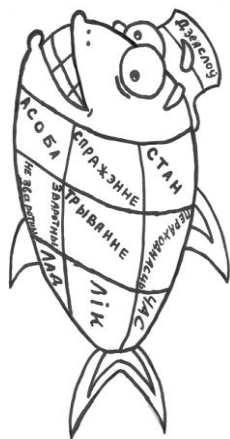
- 1.Ступень самастойнасці ў выкананні розных відаў заданняў;
- 2.Ступень уключанасці ў групавую работу і ўмелае выкарыстанне адведзенай ролі;
- 3.Практычнае выкарыстанне ведаў, уменняў і навыкаў;
- 4.Колькасць новай інфармацыі, выкарыстанай для выканання праекта;
- 5.Ступень асэнсавання выкарыстанай інфармацыі;
- 6.Арыгінальнасць ідэі, спосабу вырашэння праблемы;
- 7.Узровень арганізацыі і правядзення прэзентацыі, вуснага паведамлення, пісьмовай справаздачы.

Слова прадстаўляецца творчай групе “Анёл руху”

Наша каманда ў складзе 7 чалавек падрыхтавала праект у выглядзе вялізнай рыбы, кожная луска якой – раматычная катэгорыя дзеяслова . Мы

прыйшлі да высновы, што дзеяслоў – адна з распаўсюджаных часцін мовы. Знакаміты рускі пісьменнік Аляксей Югаў назваў дзеяслоў “самай агнядышнай, самай свежай часцінай мовы”. У дзеяслове, на думку вядомага аўтара, “струменіцца артэрыяльная кроў мовы”. Асноўнае прызначэнне дзеяслова – выражаць само дзеянне. На наш погляд, гэта самае вобразнае выказванне, якое мае дачыненне да дзеяслова. Абарону нашага праекта мы прадставілі ў форме вершаванай казкі:

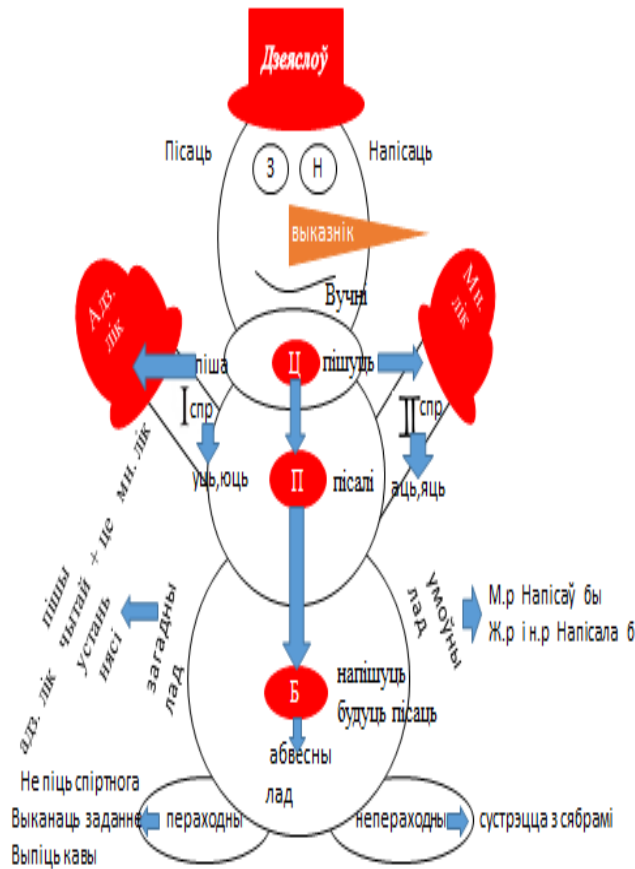
Жыў ды быў
 У краіне моў
 Сам шаноўны Дзеяслоў.
 А краіна тая мела

Выгляд рыбы-каравы.
 Дзеяслоў быў за міністра,
 Размаўляў заўжды ўрачыста .
 Світа добрая была
 У намесніка цара .
 Былі ў яго і слугі
 Для ўсялякае паслугі.
 Вось пра іх мы раскажам
 І на прыкладах пакажам.
 Першыя тут, без сумненняў,
 Два дзівосныя спражэнні.
 У дзеяслова 3 лады,
 Тры вядомыя браты.
 Першы брат – загадны лад,
 А другі – абвесны.
 Трэці брат – цудоўны,
 Завуць яго ўмоўны.
 У дзеяслова – лікі два ,
 Ім вялікая хвала.
 Адзіночны лік і множны,

Ведае цяпер іх кожны.
 Ёсць яшчэ ў дзеяслова
 Два трыванні – вось аснова.
 Колькі мае ён часоў,
 Такі магутны дзеяслоў?
 “Цяперашні, будучы і прошлы”, –
 адкажа малы і дарослы.

Дзякуй, вы паказалі сваю кампетэнтнасць пры падагульненні матэрыялу аб дзеяслове. Адчуваецца, што праведзена вялікая пошукавая і творчая работа. Другая творчая група “**Выказнік**” падрыхтавала абарону творчага праекта ў выглядзе вершаванага твора:

Дзеяслоў-выказнік
 У сказе працаўнік.
 Тры часы, асоба мае
 І, вядома, лік.
 Ганарыцца ён спражэннем
 І працуе так з натхненнем,
 Бо святое захапленне –
 Пастаяннае змяненне.
 Дзеяслоў наш – працаўнік ,
 Быць галоўным ён прывык ,
 Тры лады нам прадстаўляе,
 Аб трываннях заяўляе ,
 Агнядышным ён бывае,

Папулярнасць набывае.

Мы , дзеясловы абвеснага ладу,
Жыццю свайму бязмежна рады:
Мы любім, любілі і будзем любіць.
Без **трох часоў** не можам пражыць.
Дзеясловы загаднага ладу
Мы, дзеясловы загаднага ладу,
Пабуджаем да дзеяння і гэтым рады.
Мы выражаем **заклік, просьбу,загад і пажаданне** ,
І гэта наша існаванне.
Вучыся старанна,шмат чытай,
Ніколі мовы роднай ты не пакідай!
Давайце мову будзем шанаваць!
Няхай жыве Краіна- маці!

Дзеясловы ўмоўнага ладу.

Дзеясловы ўмоўнага ладу
Жыццю свайму бязмежна рады:
Ужываемся толькі пры пэўнай умове.
Народ **валодаў бы** любімай мовай,
Калі б на ёй штодзённа размаўляў,
Пісаў бы,чытаў бы,старанна мову вывучаў.
Каб лад умоўны не забыць,
Часціцу **б і бы** да дзеяслова трэба далучыць.
Абарона трэцяй каманды” **Спражэнне дзеясловаў.**”
Першае спражэнне дзеясловаў.
Старанна дзеяслоў у школе вывучаем,
Спражэнне першае імгненна вызначаем :
Канчаткі **уць і юць** мы гучна называем
і радасць перамогі адчуваем!

Другое спражэнне дзеясловаў.

Ад радасці нам хочацца крычаць:
Умеем мы спражэнне вызначаць!
Канчаткі **аць і яць** хутчэй запамінайце,
Спражэнне **2 (ДВА)** імгненна называйце.
Вызначаць спражэнне дзеяслова,на наш погляд,можна пры
дапамозе неазначальнай формы дзеяслова :
З дзеясловамі на **ыць і іць**
Заўжды павінны мы **друзыць**
І ведаць без сумненняў,
Што гэта другое спражэнне.
Гаварыць,насіць,вазіць,карміць,лячыць

Дзеясловы на **ць, ці і чы**

Заўжды павінны берагчы

І ведаць без сумненняў,

Што гэта першае спражэнне.

Чытаць, несці, берагчы, спяваць, везці, стрыгчы

Настаўнік: Дзякуй вялікі за творчы падыход у вызначэнні спражэнняў і ладоў дзеяслова. На мой погляд, грунтоўна, даступна і зрокава ваша каманда прадставіла сваё ўласнае бачанне тэмы.

Наступнае слова прадастаўляецца камандзе **“Пераходныя дзеясловы”**

Запомнім пераходнасці закон:

Дзеяслоў +назоўнік у Вінавальным склоне.

Хочаш мець поспех – прыкладай намаганні.

Настаўнік паставіць дзясятку без усякіх ваганняў .

Аснова пераходных дзеясловаў –

Быць з назоўнікам у вінавальным склоне:

Мы любім Радзіму, шануем мову.

Адсутнасць прыназоўніка - гэта закон.

Мы пераходнасць дзеясловаў вывучаем,

І пра часціцу “не” не забываем.

Назоўнік у родным склоне далучаем,

Грунтоўна правіла запамінаем.

Ніколі не жадаем людзям зла,

Каб вера негатыў перамагла.

Ніколі мы не п’ём спіртнога,

Заўсёды крочым вернаю дарогай.

Я пераходны дзеяслоў, дзялюся сакрэтам:

Сябрую з часткаю прадмета.

Мой поспех – гэта родны склон

І частка цэлага – закон.

Выпіць кавы

Купіць ліманаду

Настаўнік: Самая складаная тэма прадстаўлена вамі ў выглядзе даступных і запамінальных вершаванак. Дзякуй вам вялікі.

Вашай увазе прапануецца анкета

”Крытэрыі ацэньвання праектаў”:

Ацаніце прэзентацыю сваіх аднакласнікаў па наступных крытэрыях

:

-----Цікавы матэрыял;
----- Эстэтычнае афармленне;
-----Лагічнасць падачы матэрыялу;
Ацаніце вуснае выступленне аднакласнікаў :
-----Выразная ,зразумелая мова;
-----Выразнасць,эмацыянальнасць;
-----Спадабалася такая форма прадстаўлення;
----- Прапануйце наступную тэму праекта;
-----Твае пажаданні аднакласнікам.

Заклучнае слова настаўніка: Я вам вельмі ўдзячны. Вашы творчыя праекты ўяўляюць вялікую цікавасць для мяне і вашых аднакласнікаў. Вы праявілі сваю эрудыцыю, творчыя здольнасці.

**План-канспект урока беларускай мовы ў 6 класе
“ Падагульненне і сістэматызацыя вывучанага па тэме “Назоўнік” з
выкарыстаннем элементаў тэхналогіі блокавай падачы матэрыялу,
праектавання .**

НАВУЧАЛЬНАЯ МЭТА: сістэматызаваць і абагульніць атрыманыя веды па тэме “Назоўнік ”, праверыць ступень засваення вучнямі асноўных пытанняў тэмы, сфарміраваць іх на ўзроўні творчага прымянення, садзейнічаць засваенню новых форм пошуку апрацоўкі і аналізу інфармацыі.

РАЗВІЦЦЁВАЯ МЭТА: спрыяць фарміраванню і развіццю у вучняў рабіць вывады, уменню аналізаваць, практычна выкарыстоўваць веды ў працэсе працы над праектам,
, садзейнічаць фарміраванню камунікатыўнай і даследчай кампетэнтнасці, развіццю пошукава- даследчых уменняў і навыкаў вучняў.

ВЫХАВАЎЧАЯ МЭТА: выхоўваць любоў да роднай мовы, спрыяць фарміраванню маральных якасцей вучняў, іх поглядаў і перакананняў, стварыць атмасферу супрацоўніцтва.

Тып урока: урок абагульнення і сістэматызацыі ведаў.

Метады і прыёмы: пошукавы, даследчы, праблемныя пытанні.

Формы работы: праца ў малых групах з абранымі творчымі праектамі.

АБСТАЛЯВАННЕ ЎРОКА: апорныя канспекты, схемы, блокі, эпіграф.

1. Арганізацыйны момант урока.

Уступнае слова настаўніка:

На мінулым уроку мы завяршылі з вамі вывучэнне самай ужывальнай часціны мовы - назоўніка

Эпіграфам да нашага сённяшняга ўрока сталі вершаваныя радкі, створаныя намі падчас сумеснай творчай працы на факультатывных занятках .

Я ўзбагачаю моўны слоўнік,

Завуць мяне проста- назоўнік .

Прадмет заўжды абазначаю,

Без прыметніка жыць не жадаю.

Скажу я вам па вялікім сакрэце:

Даю я назвы ўсім прадметам.

Адказваю на пытанні: хто гэта? што гэта?

Янка Купала- народны паэт.

Самая распаўсюджаная часціна беларускай мовы - назоўнік . Я згодны з выказаннем рускага пісьменніка Віктара Алегавіча Пяле-

віна, які сцвярджаў, што “чалавеку не трэба трох сосен, каб заблытацца, - яму дастаткова двух назоўнікаў.”

Наша сённяшняя задача-сістэматызаваць і падагульніць атрыманыя веды па тэме “Назоўнік”. Нягледзячы на рэформу правапісу, засталіся нявырашанымі пытанні, звязаныя з правапісам назоўнікаў 2 скланення мужчынскага роду ў родным і месных склонах. На нашым ўроку мы пастараемся звярнуць увагу на самыя складаныя пытанні правапісу назоўнікаў, прывядзем у сістэму атрыманыя веды, прадставім вашы цікавыя даследаванні ў форме разнастайных праектаў.

Традыцыйны конкурс –размінка” Народная мудрасць.”

Я прапаную Вашай увазе фразеалагізмы, ключавымі словамі якіх будуць назоўнікі. Ваша задача-растлумачыць іх значэнні пры дапамозе самай распаўсюджанай часціны мовы.

За кожны правільны адказ- сімвал нашай Бацькаўшчыны- васілёк. Пастарайцеся растлумачыць значэнне фразеалагізма пры дапамозе назоўніка, вызначце яго скланенне.

Дамоклаў меч---“пастаянная **небяспека** “(1);

Жаба ў каляіне-“**нікчэмнасць**(3), асуджаная на пагібель.”

Журавель у небе-“аддаленая **будучыня**”(1);

Замытанне слядоў-“**знішчэнне ці ўтойванне**(2), што можа быць доказам віны”.

Зачараванае кола-“бязвыхаднае ; **становішча**(2), **бяссэнсіца**.”(1);

Выход у свет-“**друкаванне, апублікаванне** (2)кнігі , .брашуры.”;

Гад печаны-“агідны, шкодны **чалавек**.”(2);

Гордзіеў вузел-“заблытаная **справа**,(1)**складанасць, цяжкасць**”.(3);

Грушы на вярбе-“**недарэчнасць**,(3)**несусвеціца**.”(1);

Лакмусава паперка-“**сродак**(2) для выяўлення, ,праверкі адносін паміж кім- небудзь.”;

Лебядзіная песня-“апошні, найбольш значны **твор** (2) каго- небудзь, апошняя **праява** (1) таленту, здольнасці.”;

Кітайская сцяна-“неадольная **перашкода**(1), поўная **ізаляванасць** (3)ад каго- небудзь”, 2)”сур’ёзная перашкода ў чым-небудзь.”;

Мафусаілаў век-”вельмі доўгае **жыццё, даўгалецце**.”(2);

Пальма першынства-“**перавага** (1) над іншымі, першае **месца**.”(2);

Радзімая пляма-“**недахоп**(2), які з’яўляецца перажыткам чаго- небудзь”;

Сена на асфальце-.”**гараджанін** (2) у першым пакаленні, ахоплены настальгіяй па роднай вёсцы”;

Скрыня Пандоры-“**крыніца**(1) ліхаў, бедства.”;

Соль зямлі-“лепшыя прадстаўнікі народа, **цвет** (2) якога-небудзь асяроддзя.”;

Чырвоны певень”---**пажар**.”(2);

Фількава грамата-пустая **папера**(1), несапраўдны ці няправільна напісаны **дакумент**.”(2)

Конкурс перакладчыкаў,, Будзьце пільнымі”

Спецыфічнай асаблівасцю беларускай мовы з'яўляецца тое, што род і лік назоўнікаў у рускай мове не адпавядаюць роду і ліку ў беларускай мове. Пры перакладзе рускіх слоў на беларускую мову звяртаем увагу на неадпаведнасць роду назоўнікаў.

Праверым вашы веды па гэтай тэме.

кража (ж.р.)	--	крадзёж(м.р.)
вілка(ж.р.)	-	відэлец(м.р.)
гусеница (ж.р.)	-	вусень(м.р.)
заросль(ж.р.)	-	зараснік(м.р.)
копыто (ср.р.)	-	капыт(м.р.)
кража (ж.р.)	-	крадзёж(м.р.)
жалосьць (ж.р.)	-	жаль(м.р.)
посуда (ж.р.)	-	посуд(м.р.)
ромашка(ж.р.)	-	рамонак(м.р.)
бронх(м.р.)	-	бронха(ж.р.)
глицерин(м.р.)	-	гліцэрына(ж.р.)
ботва (ж.р.)	-	бацвінне(н.р.)
потолок(м.р.)	-	столь(м.р.)
опёнок(м.р.)	-	апенька(ж.р.)
шоссе (ср.р.)	-	шаша(ж.р.)
белье (ср.р.)	-	бялізна(ж.р.)
покров (м.р.)	-	покрыва(ж.р.)
средство (ср.р.)	-	сродак(м.р.)
струя (ж.р.)	-	струмень-(м.р.)
ежевiка(ж.р.)	-	ажыны(мн.лік)
аллея-(ж.р.)	-	прысады(мн.лік.)
двойня (ж.р.)	-	двайняты(мн.лік.)
дрожь-(ж.р.)	-	дрыжык(мн.лік)
дурачество(ср.р.)	-	дурыкі(мн.лік)

Праца з сігнальнымі карткамі

Пастаўце прапанаваныя назоўнікі ў форме роднага склону. Побач з вамі чатыры сігнальныя карткі з асабовымі канчаткамі **А(Я) і У(Ю)**. Перад тым, як вы выберыце патрэбны канчатак, скажыце, калі ласка, якое

самае важнае правіла спатрэбіцца нам сёння, каб беспамылкова справіцца з прапанаваным заданнем?

Прыблізныя адказы вучняў:

На ўроках мовы мы засвоілі алгарытм вызначэння асабовых канчаткаў назоўнікаў:

1. Ставім прапанаваны назоўнік у форме множнага ліку.

2. Калі назоўнік мае форму множнага ліку, то канчатак у родным склоне—**а,я**

Брат----браты-----брата;

Партфель---партфелі-----партфеля;

Калі назоўнік не мае формы множнага ліку, то часцей за ўсё ставім канчаток **у(ю)**

Гарох----- мн лік адсутнічае-----гароху

Настаўнік: А якія назоўнікі ў большасці сваёй не маюць формы множнага ліку?

Прыблізныя адказы вучняў:

Назоўнікі, якія абазначаюць:

1) **Разнастайныя рэчывы, матэрыялы**: вінаграду, шоўку;

2) **хімічныя элементы**: кіслароду, цынку;

3) **захворванні, лекі, прэпараты**: апендыцыту, валі-
долу;

4) **грамадскія фармацыі, навуковыя тэорыі, плыні**:
гуманізму, будызму;

5) **накірункі свету, прасторавыя паняцці**:
усходу, захаду;

6) **большая колькасць травяністых і кустовых
раслін**: звербаю, кунжуту;

7) **стан істоты і прыроды**: холаду, страху;

8) **апрадмечаныя дзеянні**: адпачынку, адлёту, вываду;

9) **большая колькасць абстрактна-разумовых паняццяў, адчуванняў,
прымет, уласцівасцей**: гонару, вопыту, нюансу, кры-тэрыю;

Заўвага вучняў: большасць назоўнікаў, што абазначаюць з'явы прыроды і зборнасць прадметаў, маюць форму множнага ліку, але ў родным склоне маюць канчаткі **у(ю)**:

Вецер----вятры-----ветру;

Лес-----лясы-----лесу;

Дзякуй вялікі, спадзяюся, што вы пацвердзіце свае грунтоўныя веды падчас працы з сігнальнымі карткамі.

Праца з сігнальнымі карткамі. Зараз нам спатрэбіцца 4 канчаткі: **а, я, у, ю**. Думайце, разважайце, аналізуйце, карыстайцеся прапанаваным алгарытмам.

Картка аналізу уменняў навываў вучняў з указаннем вашых прозвішчаў дапаможа аб'ектыўна ацаніць вашы веды.

Колькасць мінусаў насупраць вашых прозвішчаў акажа мне дапамогу ў вызначэнні узроўню вашых ведаў па тэме „Асабовыя канчаткі роднага склону адзіночнага ліку мужчынскага роду 2 скланення”:

Авёс-----аўса

Вугаль - вугалю

Кісларод--- кіслароду

Атама (выключэнне-часцінка хімічнага элемента)

Усход---усходу

Пажар -пажару

Месяц—месяца

Лік -ліку

Градус---градуса

Адпачынак- адпачынку

Айсберг—айсберга

Сеанс—сеанса

Кодэкс---кодэкса

Рэалізм-рэалізму

Гоман- гоману

Прэзідыум--прэзідыума

Вялікі дзякуй . Моўная размінка дала мне магчымасць пераканацца ў вашых глыбокіх ведах.

І вось самы адказны момант нашага ўрока -
вашы творчыя справаздачи аб распаўсюджанай часціне мовы -
назоўніку .

Вашы творчыя праекты прадстаўлены ў разнастайных формах :міні-спектакля, прэзентацыі, вершаванай казкі, алгарытмаў, апорных канспектаў, творчых вершаваных міні- сачыненняў, лістоў .

Крытэрыі ацэньвання вашых творчых работ вам знаёмы:

- 1.Ступень самастойнасці ў працэсе працы над творчым праектам .
- 2.Ступень уключанасці ў групавую работу і ўмелага выкарыстання адведзенай вам ролі;
- 3.Практычнае выкарыстанне ведаў, уменняў і навыкаў;
- 4.Колькасць новай інфармацыі, выкарыстанай для выканання праекта;
- 5.Ступень асэнсавання выкарыстанай інфармацыі;
- 6.Арыгінальнасць ідэі, спосабу вырашэння праблемы;
- 7.Узровень арганізацыі і правядзення прэзентацыі, вуснага паведамлення, пісьмовай справаздачи.

Творчая справаздача каманды ”Натхненне.”

Наша каманда “Натхненне“ ў складзе прадстаўніц жаночага полу вырашыла прадставіць сваё ўласнае бачанне тлумачэння тэмы **“ТРЫ СКЛАНЕНІ НАЗОЎНІКАЎ”**

Мы хочам прапанаваць вашай увазе працэс лёгкага запамінання тэмы 1,2,3 скланення назоўнікаў. “ Форма творчай абароны выбрана невыпадкова . Гэта звычайны ліст да мужчын. У цэнры ўвагі нашага ліста - заклік, падтрымка прадстаўнікоў мужчынскага полу.

Дарагія мужчыны!

Усім вядома, што жанчыны - захавальніцы хатняга ачага, прадаўжальніцы чалавечага роду і верныя спадарожніцы мужчын. Назоўнікі жаночага роду з канчаткамі а і я адносяцца да 1 скланення. Вы звярнулі ўвагу , што ў паняцці “жаночы род “увасоблена ўся сутнасць жанчыны: яна матуля, сястра, дачка, захавальніца, прадаўжальніца роду, верная спадарожніца . Вы заўважылі: прадстаўніцы жаночага полу знаходзяцца у першай калонцы і маюць канчаткі а і я .

А калі назоўнікі жаночага роду не маюць канчаткаў , то воляй лёсу знаходзяцца справа , ў трэцяй калонцы , і перад вамі паўстае непаўторнасць , маладосць , радасць, вернасць.

Хаця словы “свабода” з канчаткам а і “незалежнасць” з нулявым - жаночага роду -сінонімы ,але знаходзяцца адпаведна ў першай і трэцяй калонках.

Дарагія прадстаўнікі мужчынскага полу!

Жадаем вам свабоды і незалежнасці ў вашых сумленных мужчынскіх учынках . Прадстаўніцы жаночага полу прыклалі ўсе намаганні для таго ,каб размясціць вас у другой калонцы, у залатой сярэдзінцы, каб пастаянна клапаціцца пра вас : заўсёды працягваць вам руку дапамогі і справа, і злева і штодзённа падтрымліваць вас.

Паважаныя мужчыны!

Вас лёгка знайсці ў другой калонцы, бо вы маеце нулявы канчатак . Слова “ тыл” “складаецца ўсяго толькі з трох літар. А які сэнс набывае гэта слова для жанчын,калі тыл становіцца надзейным і трывалым .У гэтым слове заключаецца асноўнае прызначэнне мужчыны.

Вельмі шкада ,што назоўнік **мужчына** - будучы сапраўдны **бацька** -не знаходзіцца ў другой калонцы , бо гэтыя словы маюць канчатак а і з’яўляюцца рознаскланяльнымі . Асноўная вартасць мужчын - быць шматграннымі і разнастайнымі.Заставайцеся мужнымі і высакароднымі. Назоўнікі **мужнасць ,смеласць высакароднасць і вернасць** жаночага роду 3 скланення. О, як бы хацелася гэтыя 3 назоўнікі пакінуць у вашай ганаровай другой калонцы і яшчэ больш ганарыцца вамі !

Заставайцеся сапраўднымі мужчынамі і ніколі не набліжайцеся да назоўнікаў ніякага роду,бо яны з вамі знаходзяцца побач у калонцы і маюць канчаткі о,а, е,ё. Мы хочам выразіць свае пажаданні (н.р.) пры дапамозе назоўнікаў ніякага роду. Жадаем вам мора (н.р.),натхнення(н.р.),здзяйснення(н.р.) самых заповітных мараў . Мы абяцаем працягваць руку дапамогі і злева, і справа і заўсёды берагчы вас.

Вашы любімыя прадстаўніцы жаночага полу.

Настаўнік: Вельмі ўдзячны вам за нетрадыцыйны падыход у тлумачэнні тэмы” **“ТРЫ СКЛАНЕНІ НАЗОЎНІКАЎ”**У мяне склалася ўражанне,што вы ,нягледзячы на зусім юны ўзрост,зразумелі сваё будучае прызначэнне і ролю ў грамадстве.Сапраўды,калі мужчыны будуць мужнымі,смелымі і высакароднымі,а жанчыны сапраўднымі захаввальніцамі хатняга ачага , вернымі спадарожніцамі мужчын , то захаваецца самая галоўная ячэйка грамадства - сям’я.

Слова для абароны творчага праекта прадстаўляецца камандзе “Крэатыўнасць”

Наша каманда прадставіла сваю творчую справаздачу ў форме вершаванак.Гэты від працы для нас цікавы тым,што,працуючы ў творчай групе,мы навучыліся адчуваць сябе як дружны і згуртаваны

калектыў, здольны дасягаць пэўных вынікаў. Правілы ў выглядзе вершаваных радкоў з'яўляюцца для нас больш зразумелымі, даступнымі, запамінальнымі.

Разнавіднасці назоўнікаў прадстаўлены ў вершаванай форме. Дапамога ў абароне творчага праекта створаны намі апорны канспект.

РЭЧЫЎНЫЯ НАЗОЎНІКІ

Без рэчыўных назоўнікаў цяжка чалавеку,
 Бо гэты металы, прадукты, тканіны і лекі.
 Па складзе сваім яны аднародныя,
 Усім жыццёва неабходныя.

ЗБОРНЫЯ НАЗОЎНІКІ.

Сукупнасць аднародных прадметаў мы абзначаем,
 Людзей, жывых істот так гучна называем:
Студэнцтва, моладзь, дзетвара!

Для вас вясна-любiмая пара.

Прачнiся,птаства,вараннё,звяр'ё

І ажывi лясное раздолле сваё!

Жыццём вясны напоўнi **лес,бярэзник,хвойник,гай!**

Няхай квітнее родны край!

КАНКРЭТНЫЯ НАЗОЎНІКІ.

НЕ забываем быць карэктнымі:

Назоўник з'яўляецца канкрэтным,

Калі ў рэальнасці існуе,

Змяняць сябе па ліках прапануе,

Імкнецца з лічэбнікамі 2-3 спалучацца.

Два сыны,тры дачкі . Якое гэта шчасце!

АБСТРАКТНЫЯ НАЗОЎНІКІ.

Халодны маем мы разлік,

Бо маем толькі адзiнчны лiк.

Мы назвы паняццяў,дзеянняў і адчуванняў

І прыкладаем мноства намаганняў,

Каб **многа** мець **поспеху,мала ляноты**

І жыць заўсёды без турботаў.

Вялікі дзякуй камандзе “Крэатыўнасць” за творчы падыход у стварэнні апорнага канпекта і абароны яго ў вершаванай форме.Слова-камандзе Аналітыкі”

Каманда “Аналітыкі”

Шляхам нашага даследавання зроблена выснова, што канчаткі назоўнікаў 1-3скланення

цалкам залежаць ад характару асновы.

Каманда”Аналітыкі”прапануе вашай увазе

параўнальную табліцу “Асабовыя канчаткі назоўнікаў жаночага роду 1 скланення і мужчынскага роду 2 скланення.”

Скланенне	СКЛОН	Аснова на мяккі	Аснова на цвёрды	Аснова на зашварцзелы	Г//З	К//Ц	
I	родны	зямлі	краінЫ	удачЫ	дарогі	рэчкі	
	давальны	зямлі	краінЕ	удачЫ	дарозЕ	Рэчк(З) пад назоўкам Рэчк(Ы) ісе пад назоўкам	
	месны	зямлі	аб краінЕ	аб удачЫ	аб дарозЕ	На рэчк (З) пад назоўкам) На рэчк(м) ісе пад назоўкам	
II	родны	Дня гаЮ	квартэта лесу	палаца віхру	маналогА лугУ	сшыткА хмызнякаУ	
	давальны	ДнЮ •гаЮ	квартэту лесу	Палацу віхру	МаналогУ лугУ	сшыткУ хмызгякУ	
	месны	аб дні Аб гаі	Аб квартэцЕ У лесЕ	аб палацЫ Аб віхрЫ	Аб маналогУ г//з аб лугЕ	сшыткУ хмызнякаУ	

Наша задача заключалася ў тым, каб пры дапамозе даступнага тлумачэння паказаць чаргаванне зычных пры скланенні назоўнікаў першага скланення жаночага роду.

У нас атрымалася такая падказка ў выглядзе наступнай вершаванкі:
Зрабілі ўсе мы важную выснову:

Канчаткі назоўнікаў скланення залежаць ад характару асновы. Канчатак і захоўваецца у родным, давальным і месных склонах у назоўнікаў з асновай на мяккі зычны. Назоўнікі з асновай на зацвярдзелы ў гэтых жа склонах маюць агульны канчатак **ы**: удачы. У назоўнікаў з асновай на **Г, К, Х** адбываецца замена зычных адпаведна на **З, Ц, С**. На наш уласны погляд, вершаванкі, створаныя нашай творчай групай, палепшаць нашы веды па тэме “Асабовыя канчаткі назоўнікаў жаночага роду 1 скланення”

	Аснова на мяккі	Аснова на цвёрды	Аснова на зацвярдзелы	Г З	К/Ц	Х/С
I скланенне	на зямлі	аб краіне	ружы	дарозе	руцэ маланцы	аб мусе
II скланенне	аб пні	аб лесе	на дажджы	Аб Астрозе У словах славянскага паходжання адбываецца чаргаван- не але: Аб сцягу, аб подзвігу	аб алоўкуча- ргаванне к з ц не адбываецц а)	Страху (неславянскага а паходжання) АЛЕ: У гаросе Аб паверсе (славянскага паходжання)

Запомнім назоўнікі з асновай на **г, к, х**:

Дарога, дзяўчынка, рака і страх

Мы, вельмі важныя персоны,

Мяняем літары ў давальным, месным склонах

Чакаем шчасця на дарозе ў трывозе-

Замену робім **г** на **з**: даро**га** - на даро**зе**

Сустрэнемся на рэч**цы** хуткай і рац**э**--

Мяняем **к** на **ц**: пад націскам пішам канчатак **Э** : рука -у руц**э**

Гаворым аб мус**е**, ткачы**се**, стра**се**-

Мяняем **х** на **с**: блых**а** - блы**се**

Атрымалася невялікае міні-сачыненне “Дапамога дзяўчынцы”:

Вершаванае міні-сачыненне “Дапамога дзяўчынцы” не адрозніваецца вялікай дасканаласцю, але ў нас ёсць упэўненасць, што асабовыя канчаткі назоўнікаў 1 скланення наша творчая група вывучыла дасканала, і мы дапамаглі аднакласнікам засвоіць гэтую складаную тэму.

Нарэшце супакоіліся ўсе:
Забылі аб му~~се~~, што знікла на стра~~се~~.
Дапамаглі разгубленай дзяўчын~~цы~~,
Што апынулася раптам на ра~~цэ~~.
Бацькі былі ў трыво~~зе~~ аб згубленай дач~~цэ~~.
Хаця і доўгі час мы былі ў знямо~~зе~~,
Дзяўчынку правялі дамоў па знойдзенай даро~~зе~~.

Мы ў сваім лісце звярнуліся з падзякай да асабовага назоўніка мужчынскага роду :

Паважаны асабовы назоўнік другога скланення! Мы вельмі ў дзячны табе за тое, што даеш нам шанц мець варыятыўныя канчаткі **у** або **е** з асновай на цвёрды зычны. Мы можам гаварыць аб сваім вядомым земляку Івану**у** (або Іване**е**) Мележу, лаўрэату (лаўрэа**це**) Ленінскай прэміі „аўтару вядомай” Палескай хронікі” як аб славытым сыне(сыну) беларускага народа.

І гэта дае нам падставу запомніць без усякіх ваганняў тое, што назоўнікі мужчынскага роду 2 скланення, што абазначаюць асоб мужчынскага полу (прафесіі, спецыяльнасці, віды заняткаў, нацыянальнасці, народнасці і г.д.) незалежна ад характару асновы ў месным склоне маюць канчаткі **у і ю**:

Аб лейтэнанту, настаўніку, інжынеру, гледачу, герою геолагу, казаху, таварышу

І назоўнік адказаў нам узаемнасцю. Яго падарунак нашым аднакласнікам прадстаўлены ў выглядзе верша - прапановы:

НЕ трэба вызначаць маю аснову,
Я, асабовы назоўнік мужчынскага полу,
Сказаць я шчыра вам хачу
Аб брату, сыну, вучню, гледачу,
Аб аднакласніку, дырэктару і рыбалову.
Зрабіў я важную выснову:

Пішыце ў месным склоне канчаткі **у і ю**.

Зрокавая і запамінальная табліца дапаможа грунтоўна замацаваць самае складанае правіла : назоўнікі мужчынскага роду 2 скланення славянскага паходжання ў месным склоне маюць канчатак **е** з асновай на **г** (абываецца замена **г** на **з**): бераг --на беразе). Назоўнікі славянскага і неславянскага паходжання мужчынскага роду з асновай на **х** ў месным склоне маюць канчатак **у**: аб цэху, аб штрыху. Чаргаванне **х** з **с** адбываецца вельмі рэдка толькі ў назоўнікаў славянскага паходжання: у гаро~~се~~, аб павер~~се~~, вер~~се~~

Мы можам зрабіць наступную выснову: назоўнікі з асновай на **Г, К, Х**, неславянскага паходжання ў месным склоне маюць агульны канчатак **У**:
аб дыялогу, аб рынку, аб руху

МС	Г//З	К не чаргуецца з ц	Х//С(вельмі рэдка)
славянскага паходжання	Аб крузе Аб парозе Аб розе (жывёлы) Аб стозе Аб лузе Аб плузе Аб астрозе Аб начлезе Аб беразе	Толькі канчатак у: Аб ганку	Аб моху аб шляху Аб пяху аб мяху Аб даху Аб арэху Але: Аб гаросе Аб паверсе Аб версе
неславянскага паходжання	Толькі канчатак У: Аб дыялогу Аб жэмчугу Аб маналогу Аб мптынгу Аб васьміногу Аб сягу Аб рынгу Аб бульдогу Аб тварагу Аб подзвігу Аб мозгу	Толькі канчатак у: Аб рынку	Толькі канчатак у Аб жаху Аб смеху Аб руху Аб страху Аб штрыху Аб подыху Аб промаху

Вялікі дзякуй, Паважаны Назоўнік!

Шаноўная каманда "Аналітыкі"! Вы здзівілі мяне ўменнем аналізаваць, творчымі здольнасцямі. Вы паказалі, што можаце працаваць у дружным калектыве і вам пад сілу выканаць самыя складаныя заданні. Створаная вамі параўнальная табліца асабовых канчаткаў назоўнікаў першага і другога скланення дапаможа паспяхова справіцца з выніковай кантрольнай тэставай работай па тэме "Назоўнік" на наступным уроку.

І заключны этап урока - рэфлексія зробленага на ўроку.

Ацаніце прэзентацыю сваіх аднакласнікаў:

-----Цікавы матэрыял;

-----Эстэтычнае афармленне;

-----Лагічнасць падачы матэрыялу;

Ацаніце вуснае выступленне вучняў :

-----Даступная, зразумелая мова;

-----Выразнасць, эмацыянальнасць;

-----Спадабалася такая форма прадстаўлення;

-----Прапануйце наступную тэму праекта

-----Твае пажаданні аднакласнікам

Я задаволены сваёй працай на ўроку, бо...

Заключнае слова настаўніка: "Я вам вельмі ўдзячны. Вашы творчыя праекты ўяўляюць вялікую цікавасць для мяне і вашых аднакласнікаў. Вы праявілі сваю эрудыцыю, творчыя здольнасці. Гэта дапаможа мне і маім вучням зрабіць наступныя ўрокі больш разнастайнымі і цікавымі.

Каменціраванне адзнак.

Дамашняе заданне: падрыхтавацца да тэставай работы па тэме "Назоўнік"

